

CUMHURBAŞKANI SÜLEYMAN DEMİREL'İN TERÖR SORUNUNA YAKLAŞIMI: DEMOKRATİK OTORİTENİN TESİSİ İLE TERÖRLE MÜCADELE ARASINDAKİ DENGE

PRESIDENT SULEYMAN DEMIREL'S APPROACH TO TERROR PROBLEM: COUNTERBALANCE BETWEEN THE ESTABLISHMENT OF DEMOCRATIC AUTHORITY AND ANTI-TERRORISM

Doç. Dr. Şeniz ANBARLI BOZATAY*

ÖZ

Cumhurbaşkanı Demirel'in terör sorununa yaklaşımını özetleyen ana tema; terör karşısında devletin başlıca görevinin, tüm vatandaşların yaşama hakkını korumak ve demokratik meşru düzene karşı silaha sarılanları tesirsiz hale getirmek olduğudur. Demirel'in siyaset ve devlet anlayışında demokrasi, kendini savunmaktan mahrum edilen bir rejimin adı değildir. Bu çerçevede terörle mücadelede uluslararası dayanışma ve işbirliğinin en sık tekrarlanan konu olması da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin çabasının meşruiyeti açısından gerekli kabul edilmiştir. Demirel'e göre devlet bu mücadeleyi, dünyada hiçbir ülkede görülmediği kadar, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı çerçevesinde kalarak sürdürmelidir. Bununla birlikte Demirel'in, demokratik otoritenin tesisi ve devletin terörle mücadelesi arasındaki dengede, "siyasal çözümleri" değil "güvenlik eksenli" tedbirleri öne çıkararak, hâkim devlet elitlerine özgü retorik izlediği görülmektedir. Söz konusu retorik, bu çalışmanın temel inceleme nesnesi olan, Demirel'in Cumhurbaşkanlığı döneminde (1993-2000) TBMM'nde yaptığı yedi açılış konuşması ve ulusal ve yabancı basına verdiği yaklaşık yirmi mülakatı temelinde sıkça tekrarlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, terör, insan hakları, Kuzey Irak, insani güvenlik.

Jel Kodları: K33, K42.

ABSTRACT

The rationale behind the anti-terrorism approach of the former President Süleyman Demirel is that the principle duty of the state in the face of terrorism is to protect and preserve its citizens' right to live and to render those armed against a legally formed democratic order inoperable. Demirel's democracy understanding as a political and governmental concept does not refer to a regime unable to defend itself. The fact that international solidarity and cooperation to fight terrorism is the most repeated matter is accepted to be indispensable for the legitimacy of Turkey's efforts. According to Demirel, the state is required to sustain this struggle in an unprecedented manner (unlike in any other country) in consideration of democracy, the supremacy of law and human rights. Moreover, it is clear to see that Demirel adopts a rhetorical manner associated with dominant state elites by highlighting "defence-oriented" precautions rather than "political solutions" to create the counterbalance between (re)establishment of democratic authority and anti-terrorism efforts. This discourse, which is the primary concern of this study, prevails his seven opening speeches at the TBMM during his presidency (1993-2000) and around 20 of his interviews with native and foreign presses.

Keywords: Democracy, terror, human rights, North Iraq, human security.

Jel Codes: K33, K42.

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, sanbarli@comu.edu.tr

1. GİRİŞ

Etnik kimliklerin, taleplerini kültürel çerçeveden siyasi ve ideolojik alana çevirmeleri ve şiddet eylemlerine başvurarak amaçlarına ulaşma uğraşları, çağımızın en önemli sıkıntılarından. Bu durum devletleri, her ne olursa olsun insan haklarını uygulamak ile sahip oldukları meşru fiziki şiddet tekelinden hareketle, her ne şekilde olursa olsun zora başvuran yapıları bertaraf etmek arasında tercih yapmaya zorlamaktadır. Devletlerin mücadele planının hangi yönde ilerleyeceği, muhatap kimliğin terör eylemlerine başvurup başvurmadığı ile ilgili olacak ve muhatapın yapısıyla ilgili tanımlama, devletin temel siyasetini şekillendirecektir. Ancak bu tanımlamanın da sıkıntılı olduğu açıktır. Çünkü devletin “terörist” olarak nitelendirdiği yapılar, kimileri tarafından “özgürlük için savaşan kimlikler” olarak adlandırılabilir. (Anbarlı Bozatay, 2013:109-110) Buradan hareketle çağdaş demokrasilerin en büyük sınavı, terörle mücadelenin hukuk devleti ve insan hakları içerisinde kalınarak sürdürülmesi noktasındadır. Buradaki sorun, öncelikle sorunun aktörlerce nasıl tanımlandığı ve çözüm/mücadele perspektifleridir.

Bu çalışmada, Demirel’in Cumhurbaşkanlığı döneminde (1993-2000), başta TBMM açılış konuşmaları ve mülakatları çerçevesinde, terör sorununa yaklaşımında öne çıkan hususlar değerlendirilmektedir. Türkiye’de terör sorununun ve terörle mücadelenin hızla sürdüğü 1990’lı yıllar, Demirel’in Cumhurbaşkanlığı dönemine denk düşmesi noktasında bir nevi, sorunun O’nun devlet ve siyaset tecrübesi ile yorumladığı yıllar da olmuştur. Bu çerçevede Türkiye’nin terörle mücadelesinin söz konusu döneminde Demirel’in Cumhurbaşkanı sıfatıyla edindiği yer, dikkatle incelenmeyi gerektirmektedir.

Demirel’in devlet ve demokrasi düşüncesi temelinde yapılan tespitler, terör sorununda demokrasi, insan hakları, hukuk devleti ve terörle etkin mücadele arasındaki denge, red ve kabul arasında “kürt sorunu” tanımlaması, Kuzey Irak ile ilgili endişeler, Avrupa’da var olan eleştirilere karşı takınılan net tavır bu çalışmanın ilgi alanına dâhil olmaktadır. Güvenlik politikalarına sıkça atıf yapılmasına rağmen, devletin mücadelesinin insan hakları dâhilinde yürütülmesi gereğinin göz ardı edilmemesi gerekliliği, Demirel’in devlet ve halk arasında kurmayı başardığı temel dengenin bir özeti olsa gerektir.

2. DEMİREL’İN DEVLET VE DEMOKRASİ DÜŞÜNCESİ

Demirel’e göre çoğu yerde demokratik hakların ihlalcisi başta devlettir. Yetkinin, halkın iradesine dayanmadığı otoriter bir devlette, devlet halkın devleti olamayacağı gibi, birey de vatandaş sayılamamaktadır. Dolayısıyla vatandaşın korunması gereken ilk şey, devlet olmaktadır. Demirel, bir ülkede vatandaşların teker teker haklarının bilincinde olmalarını yeterli görmemekte, bu hakları koruma iradesine sahip olunmasını ve halkın devletin ortaya çıkmış olmasının, insan hakları ihlallerini asgari düzeye indireceği kanaatindedir. Süleyman Demirel’in “İnsan Hakları Günü” Dolayısıyla Düzenlenen Toplantıda Yaptıkları Konuşmada, (10 Aralık 1994) demokratik devlet konusundaki açıklamaları dikkat çekicidir; *“Bir devletin adını demokratik devlet koymak yetmiyor. Onun kurumlarını vereceksiniz, onun geleneğini, ananesini yerleştireceksiniz ve onun bilinci halkınızda olacak; bunun tam anlamıyla gerçekleşmesi çok zordur. “Biz bunun neresindeyiz” dersiniz, epey mesafe almışızdır; ama tümüyle yapabilmiş değiliz”*. (Cumhurbaşkanlığı, ty:209-211) Görüleceği üzere Demirel, kat edilen mesafeyi önemsemekte ancak yeterli görmediğini de itiraf etmektedir.

Demirel’in düşüncesinde devlet; yüce bir kurum olarak, yasallaştırılmış gücün temsilcisidir. Devlet bu gücü kullanabilmeli, itaati sağlayabilmeli, ceza verebilmelidir.(Aykan, 1994:23) Bu tanım, Weber’in devleti “meşru fiziki şiddet tekeline sahip güç” olarak tanımladığı

çerçeve ile de uyumludur. Ancak Demirel'in istediği elbette “*milletin devleti*”dir. Zira millet için var olan bir ülkede kişi “*vatandaş*”tır. Ancak böylelikle korkusuzca yaşama hakkı gerçekleşecek, kişi, yönetenlerle hesaplaşacaktır. (Cılızoğlu,1988:44) Demirel'in yönetenlerle hesaplaşmadan kastettiği, devletin reddedilmesi ya da yasa dışı yöntemlerle gücünün sınanması değildir. Bu bağlamda vatandaşın sisteme ve devlete karşı gelme sınırı, Demirel tarafından söylenen ünlü “*yollar yürümele aşınmaz*” sözünü akla getirmektedir.

Demirel'in 1968'de Ankara'da Adalet Partisi İl Kongresi'nin yapıldığı sırada, bir delegenin, protestolar ve mitinglere Valinin, Emniyetin izin vermesine yönelik eleştirilerine karşı; “*..Buna karşı mı çıkacağız? İtirazın mı var? İnsanların birlikte olması, protesto hakkını kullanması iyi bir şey.. Tabanı kuvvetli olan yürüsün.. Yollar yürümele aşınmaz.. Yeter ki işin içine şiddet, silah, saldırı karışmasın*” (Donat, 2005:10-11) biçiminde verdiği cevap, Demirel'in demokratik hak ile şiddet arasına çizdiği sınırın en iyi göstergesidir. Nitekim Demirel, demokratik tartışmanın önemine birçok vesileyle dikkat çekmiş, Türkiye'nin aradığı şeyin demokratik sistem içinde sağlanan huzur ve sükûn olduğunu vurgulamıştır.(Cılızoğlu, 1988:141) Demirel'in, hak arama noktasında gösterdiği hassasiyetin bir başka örneği de, polisin masum vatandaşlara kötü muamelesine karşı görüntüsünün televizyonlarda yayınlanması sonrasında hemen bir yetkiliyi arayarak “*Bir damla mürekkep bir damacana suyu içilmez hale getirir..En ufak dikkatsizlik bütün operasyonları ve başarıları gölgeler.. Bunu unutmayın.. Ve dikkatli olun*” yönündeki uyarısıdır. (Donat, 2005:253)

Demirel, anayasal demokrasinin; farklı köken, ırk, inanç ve geçmişe sahip insanların tek bayrak altında barış içinde yaşaması için icat edilen tek araç olduğu kanaatinde. Herkesin temel hak ve özgürlüklerini anayasal güvenceye alan ise, hukukun üstünlüğüne dayanan “*demokratik devlettir*”. Demirel, özgürlükçü, çoğulcu demokrasinin, Türk milletinin arzularının, emellerinin, dileklerinin ve uzun yıllar süren mücadelesinin eseri ve sonucu olduğunu, Türk milletinin demokrasiyi sevdiğini ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, demokratik niteliğiyle Türk milletinin hizmetinde olduğunu vurgulamaktadır. (Öz güven, 1998:179,181) Demirel'in, anayasal demokrasilerin farklılıkları temel alan yaklaşımını, anayasal yurttaşlık temeline değerlendirdiği dikkati çekmektedir. Yurttaşlığın bu tanımı, yurttaşlığın yalnızca devletle kurulan siyasi ve hukuki bağ kurma anlamına gelen teknik ifade biçimlerini aşarak, yurttaşlığın artık modern hukuk devletinde etnik, dinsel, kültürel özdeşliği karşılık gelmediğinin altını çizmektedir. Dolayısıyla, Demirel'in siyaset ve devlet düşüncesi açısından, anayasal demokrasi ve anayasal yurttaşlık kavramlarını kullanma biçimi, Türkiye'deki sorun alanların yeni bir bakış açısıyla yeniden tanımlanması noktasında oldukça özgürlükçü (liberal) kabul edilebilir. Bu bakış açısının, şiddete dayanmayan aktörlerin taleplerinin dikkate alınması ve devlet elinin uzatılması biçiminde okunabilmesi mümkündür.

Anayasal demokrasi ve yurttaşlık erdemlerinin, siyasetçilerinin ve medyanın ifade özgürlüğünden yararlanacağı zemini oluşturduğunu ifade eden Demirel'e göre, ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasından, hem siyasetçilerin hem de medyanın zarar göreceğine dikkati çekmektedir. Demirel bu nedenle, yaşamı boyunca “*özgürce konuşabilen bir Türkiye*” için mücadele ettiği vurgusunu yapmaktadır. Bu noktada, Demirel'in Dünya Basın Konseyleri Birliği'nin 7.Dünya Kongresinde Yaptığı Konuşmasındaki “*özgür basın*” vurgusu önemlidir; (19 Eylül 1998) “*..basın hürriyetine sahip çıkmak, demokrasiye sahip çıkmaktır*”. (Cumhurbaşkanlığı-1,ty:159)

2.1. Demokratik Otoriteyle Sağlanan Huzur: İnsani Güvenlik

Terörün, teröristin ve terör örgütünün tanımlanmasında farklı ölçekler kullanılması, bu alandaki temel sorundur. İkinci sorun, bu oluşumlar yasadışı kabul edildiklerinden, üzerlerinde yasal ve meşru bir denetim oluşturmanın zorluğudur. Böylece taraflardan birinin yasal, diğerinin yasa dışı olduğu asimetrik bir mücadele ortaya çıkar. Sonrasında ise sürecin, yasal gücün güvenlik adına özgürlüklerden vazgeçtiği bir yapıya evrilmesi durumu ortaya çıkabilir. Terör, uluslararası güç dengelerinin birbirine karşı kullandığı bir araçtır. Bir devlet, ülkesinin çıkarlarıyla uyumluysa, terör faaliyetlerine göz yumabilir, destekleyebilir. Ancak şartlar değiştiğinde desteğini çekebilir. Bu da terörizmin özne ve sorumlularının takibini oldukça zorlaştırmaktadır. (Dedeoğlu, 2009:254-256)

Demirel, 16 Mayıs 1993'de Cumhurbaşkanı seçilmesi sonrasında TBMM'nde yaptığı teşekkür konuşmasında, terörün en temel hak olan yaşama hakkına saldırdığını, buna karşılık devletin başlıca görevinin tüm vatandaşların yaşama hakkını korumak olduğundan, demokratik meşru düzene karşı silaha sarılanları tesirsiz hale getirmek olduğuna dikkati çekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm vatandaşlarının, bölge, köken, dil, din, mezhep ve cinsiyet farkı gözetilmeksizin, yasalar önünde eşit haklara sahip birinci sınıf vatandaşla oldukları ve böyle kalacakları vurgusu yapılmaktadır. (Başbakanlık, 1999-1: 10)

Ülkede huzur ve güvenin yasalar marifetiyle sağlanmasını devletin en önemli görevi olarak kabul eden Demirel'e göre, huzur ve güven sağlamak yetmemekte, bunun **demokratik otoriteyle** sağlanması gerekmektedir. Türkiye'de devletin sınırlarını, topraklarını ve insanlarını korumaya mecbur olduğunu kaydeden Demirel, terör konusundaki düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır; *“..Eğer bir takım insanlar eline silah almış, masum çocukları, kadınları öldürüyor, köyleri yakıyor, karakolları basıyor, askeri, polisi, öğretmeni şehit ediyorsa, devletin yapacağı şey, bunları tesirsiz hale getirmektir. Bunun nasıl yapılacağı yine kanunlarda yazılıdır..”* (Özgül, 1998:192, 200) Demirel, 13 Temmuz 1993'de The Times ve Economist'e verdiği mülakatlarda, Türkiye'de terör sorunu bağlamında yaşananların *“bir bunalım anlamına gelmediğinin”* altını çizmektedir. Demirel 5 Şubat 1997'de TGRT Televizyonu'na verdiği mülakatta da, devletin kendisini koruyamadığı hissini vatandaşa verdiği takdirde Türkiye'de kaos olacağına vurgu yapmaktadır. (Cumhurbaşkanlığı, 1997:13) Dolayısıyla Demirel'in terör konusundaki temel tezi açısından *“güvenlik endişelerinin giderilmesi”* mücadelenin merkezinde yer alan en önemli husustur.

Demirel'in terörle mücadelede esas kabul ettiği, *“demokratik otorite ile sağlanan huzur”* temasının, ilk kez 1994 BM İnsani Gelişim Raporunda açıklanan *“insani güvenlik”* yaklaşımıyla da uyumlu olduğu görünmektedir. İnsani güvenlik; insanın fiziksel bütünlüğünün (yaşama hakkının) ve özgürlüklerinin korunmasını garanti etmek üzere ortaya atılan bir kavramdır. İnsani güvenlik, insan onurunu etkileyen baskılara karşı politik, sosyal, çevresel, ekonomik, askeri ve kültürel bir çerçeve sunmaktadır. (UN, 2009)

Soğuk Savaş sonrası dönemde, küreselleşme sürecinin ve diğer aktörlerin etkisiyle tehdit algılamaları çeşitlenirken, güvenliğin kapsamı açısından da bir genişleme ve derinleşme süreci başlamıştır. Soğuk savaş döneminde askeri tehditler nedeniyle göz ardı edilen sosyoekonomik konular, günümüzde güvenlikçi sorunlara oranla daha fazla ağırlık kazanmıştır. İnsani güvenlik, güvenlik anlayışındaki kaymada bireyi ana unsur haline getirmektedir. Dolayısıyla, insani güvenlik ülkenin fiziksel sınırlarının korunmasından, insan yaşamı ve onurunu esas alan bir alana doğru evrilmektedir. Devletlerin, insani güvenliğe karşı tehditlerinden olan terörizmle mücadelede, insan onurunu ve mutluluğunu gözetmesi evrensel bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir. *“Bu zorunluluk, insanın sırf insan olmasından kaynaklanan ve zorlu mücadeleler sonrasında bireyin devlet karşısında*

elde ettiği tarihi kazanımlarının güvence altına alındığı temel hak ve hürriyetlerin korunmasından kaynaklanmaktadır". (Aksu, Turhan, 2012:74-76)

2.2. Demokrasinin Gerçekleştirilmesi İçin Terörle Mücadele

Türkiye PKK terörü ile ilk kez 1984'de tanışmış olup, sorunun maliyeti; son yıl içinde 40.000 insanın ölümü, binlerce köyün tahrip edilmesi, yerlerini değiştiren milyonlarca insanın varlığıdır. Bacık ve Coşkun'a göre terör bir yandan istikrarı, demokratikleşmeyi ve ekonomik gelişmeyi olumsuz etkilerken, diğer yandan askeri mücadeleye dayalı güvenlikçi politikalarla mücadele de Türkiye'nin uluslararası görüntüsüne zarar vermiştir. (Bacık ve Coşkun, 2011:249,252)

Devletin kanun hâkimiyetini, huzur ve güveni sağlamaya çalıştığını kaydeden Demirel, bunu, hukukun içinde kalarak ve bölgedeki halkı mümkün mertebe incitmeden yapmaya çalıştığının altını özellikle çizmektedir. (Başbakanlık, 1999-1:24-25) Burada sorunun bam teli, terörist ve masum halk arasında dikkat edilmesi gereken çizgide saklı olup, Demirel bu ayrımı sıkça vurgulamaktadır. Bununla birlikte Demirel'e göre terörizm, demokrasi ve insan hakları gibi kavramlarla haklı gösterilemez ve açıklanamaz. Güvenlik ve ortak değerlerin korunması amacıyla, terörün önlenmesi ve ona karşı savaşılmaya için etkin tüm önlemlerin alınması zaruridir. Zira demokrasiler, bu türdeki meydan okumalarla ancak dayanışma ile başa çıkabilirler. (Özgüven, 1998:202) Hawks, PKK'nın görünürde insan haklarına vurgu yapan bir örgüt olmasına rağmen, masum kadın, çocuk ve yaşlıları öldürmeyi sürdürdüğünü belirtmektedir. (Hawks, 2010:106) Dolayısıyla örgütün insan hakları konusundaki açıklamalarında samimiyet bulunmamaktadır. Demirel teröre karşı girişilen mücadelede devletin, bu mücadeleyi, dünyada hiçbir ülkede görülmediği kadar, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı çerçevesinde kalarak sürdürdüğüne özellikle dikkat çekmektedir.

Demirel, 25 Aralık 1993'te Meydan Gazetesi'ne verdiği mülakatta, gazetecinin artan şehit vakaları karşısında "*olmaz olsun böyle demokrasi*" lafzının telaffuz edilmeye başladığını hatırlatması üzerine Demirel'in cevabı, demokrasinin bu işin hallolmasına engel olmadığı, aksine bu iş hallolacaksa ancak demokrasi içinde hallolacağı yönündedir. (Cumhurbaşkanlığı, 1999:218) Demirel'in terörle mücadelede temel vurgusunun, mücadelenin vatandaşları incitmeden, hukukun içinde kalınarak yürütülmesi olduğu görülmektedir.(Cumhurbaşkanlığı, 1995:36)

16 Şubat 1999, terör sorunu konusunda yeni bir dönemin başladığı bir tarih olarak kabul edilmektedir. Zira bu tarih, Yavuz'a göre, Abdullah Öcalan'ı yakalayacağız sözü veren siyasilerin, başarı hanelerine büyük bir artı kazandırmıştır. Demirel'in bu süreçteki açıklamalarına bakıldığında ise son derece titiz davrandığı, hassas mesajlar verdiği dikkati çekmektedir. Öcalan'ın idamı ile ilgili olarak da "*mantıklı davranmalıyız*" yolundaki söylemi, Öcalan'ın asılmayacağı yönündeki ilk işaretler olup, özellikle şehit aileleri nezdindeki tepkilerin varlığı da sürece damgasını vurmuştur. (Yavuz, 2001:30) Ancak Demirel'in idam konusundaki bu tutumun, terör sorununa yepyeni bir bakış geliştirdiği biçiminde okunmamalıdır. Kaldı ki Demirel'in hemen her platformda bu soruna bakışı, terörle öncelikle güvenlikçi politikalarla mücadele edilebileceği noktasında birleşmektedir.

3. DEMİREL'İN TERÖRLE MÜCADELE YAKLAŞIMININ ANA HATLARI

Demirel'in terörle mücadele konusuna yaklaşımının ana hatları ilk ana başlıkta, demokrasi ve hukuk devleti sınırları içerisinde değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, asıl hedeflerin, demokratik otorite ile sağlanan huzur olduğu görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde ilgi

çerçevesine, terörizme karşı mücadelede özellikle uluslararası aktörlere yönelik ortak hareket çağrıları, Kuzey Irak konusundaki endişeler, terör sorununun Sevr bağlamında ele alınması, Avrupa kamuoyunu ikna çabaları ve red ile kabul arasında gidip gelen Kürt kimliği tanımlamaları dahil olmaktadır.

Terörle mücadele, gerçek bir mücadeleyi gerektirdiğinden, burada terörist de bir düşman olarak “*kamusal bir düşman*”dır, “*hostis*”tir. Dolayısıyla düşmanla savaş, Schmitt’ci, perspektifle “*silahlı mücadele*”dir. Düşman kavramında olduğu gibi mücadele kavramı da varoluşsal kökeni itibarıyla kavrandığında, yalnızca simgesel mücadele anlamına gelmez. Dost, düşman ve mücadele kavramları gerçek anlamlarını, fiziksel öldürmeye dair gerçek olasılıkla kazanmaktadır (Schmitt,2012: 59-63)

Fukuyama, bugün şiddetin, bilinen savaşlardan daha farklı özelliklerini öne çıkarmaktadır. Bu şiddet, organize devletler tarafından değil, zayıf örgütlenmeye sahip, ne için şiddet uyguladıklarını açıklayamayacak çeteler, küçük gruplar ve kişiler tarafından yürütülmektedir. Dünyanın bazı bölgelerinde ulusal kurtuluş, etnik sınırlar gibi sebeplerle yürütülen savaşlarda, güç sahibi olmayı arzulayan taraflar savaşı minyatürleştirilmektedirler. (Fukuyama,2006:209)

3.1. Terörizme Karşı Ortak Hareket Çağrısı

Demirel, 1 Ekim 1999 TBMM 21.Dönem 2.Yasama Yılı açışında yaptığı ve Cumhurbaşkanı olarak yaptığı son konuşmada, demokrasinin, kendini savunmaktan mahrum edilen bir rejimin adı olamayacağını, demokrasiye bağlı hiçbir milletin, kamu düzeninin tahrip edilmesine rıza göstermeyeceğini kaydetmektedir. Bu bağlamda, çağdaş devletten beklenen, halkın can ve mal güvenliğinden emin olması, demokratik hakların korunması, huzur ve sükûnun temin edilmesidir. İnsan Hakları Beyannamesinin 30.Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonu’nun 17.maddesine atıf yapan Demirel, hak ve hürriyetlerin, onları ortadan kaldırmak için kullanılmayacağını belirtirken, sınırları aşan bir tehdit olarak insanlığın ortak düşmanı olan terörizmle mücadelede uluslararası hukukun bir gereği olarak işbirliğine dikkati çekmektedir. (Başbakanlık-1, 1999:199-200, 228) 1 Ekim 1999 tarihli TBMM açılış konuşması, Demirel’in terör sorununa en fazla yer ayırdığı konuşmasıdır.

Terörizme karşı mücadele konusunda, uluslararası işbirliğinin önemini her platformda vurgulayan Demirel,1993 yılında yaklaşık on ülkenin devlet ve hükümet başkanına yazdığı mektuplarda, terörün aldığı şekli tasvir etmiş, buna sempati duymanın ya da ona yardımcı olmanın ne anlama geldiğini açıklayarak, kendilerinin dünyaya karşı taahhütlerini hatırlatmıştır. Demirel 4 Aralık 1993’de Sabah Gazetesi’ne verdiği mülakatta, bu devletlerin terör sorununda, uluslararası dayanışma içinde olunmasına angaje olduklarını belirtmektedir. (Cumhurbaşkanlığı, 1999: 63) 1999 yılında İstanbul’da yapılan AGİT Zirvesinde teröre karşı Zirve bildirisine de yansıyan teröre karşı ortak hareket vurgusunu memnuniyet verici bulmaktadır. Demirel, laik ve anayasal vatandaşlığa dayanan rejimlerin, tüm bölgenin barış, refah ve istikrarını tehdit eden, “*dinsel ve etnik kökenli terörizm de dâhil olmak üzere, uluslararası terörizm, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, organize suçlar, uyuşturucu ve silah kaçakçılığına karşı*” ortak mücadele konusunda bir iradenin sergilenmesinden yanadır. (Özgüven,ty:292-293)

3.2. Kuzey Irak Konusundaki Düşünceleri

Demirel, Kuzey Irak konusunda “neden telaşlanıyorsunuz” diyenlere şu cevabı vermektedir; “*..Kuzey Irak’taki Kürt orjinli, Kürt asıllı halk bizim kardeşimizdir, bizim onlara karşı bir kötülüğümüz yok. .Zaten onlar da 400 sene Osmanlı devletinin halkıdır. Eğer Musul vilayeti Lozan Anlaşmasıyla Türkiye sınırları içinde kalsaydı onlar da Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu halkı olacaktı..Ben Kuzey Irak’ta ne olduğundan çok, Kuzey*

Irak'ta olabilecek herhangi bir şeyin benim içime fitne sokmamasının peşindeyim, bunu da kimse yadırgamasın..”(Özgüven, ty:388) Demirel, 21 Ağustos 1998'de Hürriyet Gazetesine verdiği mülakatta da, Irak'ın parçalanmaması gerektiğinin ve Irak Devleti'nin burada hakimiyetinin olmaması durumunun en çok Türkiye'yi ilgilendirdiğinin altını altını çizmiştir. (Cumhurbaşkanlığı, 1999:1018)

Nitekim Demirel, 1 Eylül 1993'de TBMM 19.Dönem 3.Yasama yılı açılış konuşmasında, Kuzey Irak'taki boşluğun yeni bir devleti meydana çıkarmasından duyduğu kaygıyı dile getirirken, Türkiye'yi rahatsız eden önemli bir sorun olarak, buranın Türkiye'ye karşı bir terör yuvası haline gelmesinden endişe duymaktadır. 1984 Ağustosundan 1993 Ağustosuna kadar 3245 teröristin öldüğünü, bunların da bu ülkenin çocukları olduğunu vurgulayan Demirel, teröristlerin kandırıldığını, yanıltıldığını ve ideolojik etki altına alındığını dile getirirken şu temenni de bulunmaktadır; *“Keşke yaptıklarının beyhude olduğunu, devletin gücü karşısında eriyip gideceklerini anlayabilseler”*. (Başbakanlık, 1999: 24) Demirel, 1 Ekim 1995'de TBMM 19. Dönem 5.Yasama yılı açılış konuşmasında da Kuzey Irak'taki otorite boşluğuna dikkat çekerken, otorite boşluğunun çok büyük kargaşaya yol açtığını, bölgenin daha çok rahatsız edici bir duruma itilmesi noktasındaki endişelerini paylaşmıştır. PKK'nın Kuzey Irak'ta sınırlarımıza bitişik-kurtarılmış bir şerit ilan etmek üzereyken, Silahlı Kuvvetlerin, *“toprak bütünlüğünün korunması ve sivil halka zarar verilmemesi ilkelerine dayanarak”* kararlı bir harekâti gerçekleştirmiş olmasının anlamı; Kuzey Irak'ın, teröristlerin üssü haline getirilmesine izin verilmemesidir. (Başbakanlık, 1999-1: 63) Demirel 4 Ekim 1998'de TRT'de yayınlanan mülakatında, ABD'nin de Türkiye'nin dostu ve müttefiki olarak Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulmasından yana olmadığını kaydederken, (Cumhurbaşkanlığı, 1999:191) bu konuda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yalnız olmadığını göstermeye çalışmıştır.

3.3. Sevr Benzetmesi ve Parçalanması Sorunu

Türk toplumu, Cumhuriyet elitleri ve özellikle de askeri elitler, Avrupa ülkelerinin gizli bir gündemle, Sevr'i geri getireceklerini düşünmektedir. Bu durum özellikle Kürt, Ermeni ve Kıbrıs sorunu açısından geçerlidir. (Uslu ve Aytaç,2007:131)

Demirel, 1 Eylül 1994 TBMM 19. Dönem 4. Yasama Yılı açılışında yaptığı konuşmada, on senedir devam eden terörle yapılmak istenilenin Türkiye'nin parçalanması olduğunu, içeride ve dışarıda cereyan eden olayın doğrudan doğruya bir Sevr modeli olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle ABD ve Avrupa'da görülen durumun kendisini iyice hissettirdiğini, maskenin düştüğünü kaydetmektedir. (Başbakanlık, 1999-1: 43) Demirel'in 16 Mayıs 1995'te Milliyet Gazetesi'ne verdiği mülakatta da, gazetecinin *“Sevr'i bir sembol olarak mı söylüyorsunuz?”* sorusuna verdiği cevapta da, Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü tehdit eden birtakım tarihi şartların olageldiği, Sevr'e göre, Fırat'ın doğusunda oradaki ahali bir yıl sonra plebisite giderek bağımsız bir devlet isterse devlet oluşacağını vurgulanmakta, bugün yönlendirilmek istenen istikamet o olduğunun altını çizmektedir. Demirel'in *“..Türkiye'nin parçalanma korkusu yoksa, neden ülkenin bölünmez bütünlüğü üzerine yemin ediyoruz?”* (Cumhurbaşkanlığı, 1999:785-786) cevabı, parçalanma endişesinin süregelen varlığına en iyi örnek olsa gerektir.

Avrupalıları, Kürt sorunu aracılığıyla Türkiye'yi bölmek istemekle suçlayan Demirel, aynı zamanda Türkiye'nin AB'ne üyeliğinin de savunucusudur. Avrupalıları suçlamak ve AB üyeliğini talep etmek ilk bakışta çelişkilidir. Ancak, bu durum, Uslu ve Aytaç'a göre, statükocu elitlerin temel retoriğidir. Aynı elitler, Avrupa eleştirisini Sevr üzerinden açıklarken, AB'ne katılarak, Türkiye için güvenlik, istikrar ve tam bir korunma talep etmektedirler. (Uslu ve Aytaç,2007:137)

3.4. Demirel'in Avrupa'nın Terör Sorununa Yaklaşımına Karşı Çıkkışı

Terörün Avrupa'da çeşitli kurumlardan destek aldığı, kendisini kurtarıcı gibi lanse ettiğine işaret eden Demirel, bu grupların, *"Türkiye'de insanlar var, bu insanlar Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin baskısı altında, işte bu adamlar da onları kurtarmaya çalışıyorlar"* türünden açıklamalarına karşı çıkarken, Avrupa'da bazı gazetelerin *"bu mesele Sevr'de halledilmişti, bu uygulanmıyor"* tarzındaki yazılarını eleştirmektedir. Demirel, 18 Şubat 1998'de Dış Politika Muhabirleri ile yaptığı toplantıda, Avrupa'daki bu seslere şu şekilde karşılık vermektedir. *"Türkiye bir üniter devlettir, demokratik bir ülkedir, burada insanlar eşit haklara sahiptir, dil, din, ırk ayrılığı yoktur. Hür ve serbest medyası vardır. Hür yargısı vardır yani bir çağdaş devletin nesi varsa Türkiye'de o vardır. Ama Türkiye önümüzdeki zaman içinde de bu çeşit eleştirilere maruz kalacaktır. Başkalarının merhametiyle devletler ayakta durmaz, insanlar da durmaz, herkes kendi gücüyle ayakta durur"*.(Özgüven, 1998:201)

Demirel, demokrasimizin PKK'ya ya da Avrupa'ya endeksli olmadığını, Türkiye'nin kendisine endeksli olduğunu, demokrasinin ıslahı için de yapılacakların hepsinin yapılacağını kaydetmektedir. Bu bağlamda, anayasa değişikliği yapılacak, yargı süreçlerinin hızlanması sağlanacak, basın yasası çıkacaktır. (Cumhurbaşkanlığı,1999:604) 1990'lı yıllar itibariyle, PKK ile çatışmanın siyasal maliyeti gerek ülke içinde gerekse uluslararası düzeyde tanımlanırken, Türkiye Cumhuriyeti, PKK ile savaş doğrultusunda sınanmaktadır. Uluslararası düzeyde Türkiye, özellikle Avrupa'da PKK'nın siyasal baskıya dayanan iddialarının da muhatabı olmuştur. (Süer, 2013:19)

Demirel, 8 Mayıs 1995'te Show TV'de yayınlanan mülakatta, Almanya, İspanya ve diğer Avrupa ülke kamuoylarının PKK'nın Kürtlerin siyasi ve sosyal hakları için mücadele verdiği inanan bir kesimin varlığından duyduğu rahatsızlığı dile getirirken, bunun *"siyasi çözüm"* anlamına geleceğini, oysa siyasi çözümün azınlık haklarını karşımıza getireceği noktasında kabul edilemez olduğunu altında çizmektedir. (Başbakanlık, 1999-2: 11,13) Demirel, 6 Mart 1999'da Star Gazetesi'ne verdiği mülakatta, Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesiyle ilgili olarak, terörizme karşı takınılması gereken tavır konusunda beyanda bulunan Avrupa'nın bazı devletlerinin sınava tabi tutulduğunu belirtirken, burada mağdur olanın Türkiye olduğunu tekrarlamıştır. Demirel ayrıca İtalya'da başlayan, *"bu kişinin cinayetler işlediği ve işlettiği yönündeki tartışmaları"*, Avrupa'nın yavaş yavaş kendisine gelmesi bağlamında olumlu karşılanmaktadır. (Cumhurbaşkanlığı, 1999:1067)

Demirel'in, Avusturya ziyaretinde *"benim ülkemde Kürt sorunu yoktur"* demesi üzerine Danimarkalı bir gazeteci, *"bizim ülkemizde Kürt sorunu var, çünkü Danimarka'da 15.000 Kürt ikamet ediyor"* diye söze katılmıştır. Bu ifadenin, Avrupa'nın neden Kürt sorununun çözülmesini istediğinin bir özeti olduğu iddia edilmektedir. (Uslu ve Aytaç, 2007:135).

3.5. Kürt Kimliği

Demirel'in 5 Temmuz 1993'de İngiliz Televizyonu Channel Four'a verdiği mülakatta, Kürtlerin sahip olmadıkları tek şeyin Kürtçe öğrenimi olduğunu, bunun ise bölünmeye yol açabileceğini belirtmekte, problemin Kürt problemi değil terör problemi olduğunu altını çizmektedir. (Cumhurbaşkanlığı,ty:20) Demirel'in 17 Ağustos 1993'de Tercüman Gazetesi'ne verdiği mülakatta, gazetecinin *"Kürt kimliğini tanıyor musunuz?"* şeklindeki soruya verdiği cevap; ırk olarak Türkiye'de Türk'ten başta kimsenin olmadığı, herkesin Türk olduğu ve Orta Asya'dan geldiği, farklılıkların sonradan oluştuğu yönündedir. Demirel'in, konuyu ırkı aşan biçimde izah etme eğiliminde olduğu şu ifadelerinde izlenebilmektedir; *"..Kim istiyorsa, rahatça "ben Kürt'üm" desin. Ama, "Ben, Türk vatandaşıyım ve Türk milletindenim". Yani, millet tabirine girdiğiniz zaman, ırkı aşan bir*

olay var. Çünkü milleti millet yapan sadece ırk değil; vatan, geçmişe sahiplik, geleceğe sahiplik.. Artık bu ülkenin insanları “Ben Kürt’üm” demek istiyorsa desin, ama orta yerde bir Türk milleti var ve onlar Türk Milleti’nin vatandaşlarıdır., Türkiye’nin vatandaşlarıdır. Türk milletinin vatandaşlarıdır demekle, ırk olarak mutlaka Türk’tür anlamına gelmez..” (Cumhurbaşkanlığı, 1999:9-10)

Demirel’in 13 Mart 1999’da Turkish Daily News Gazetesi’ne verdiği mülakattan da anlaşılacağı üzere, “*Kürt realitesini tanımanın” anlamı*”¹, ırki bir tanımlama değildir. (Cumhurbaşkanlığı, 1999:1094) Ancak Demirel’in 1992’de Diyarbakır gezisinde yaptığı açıklamalarında Kürt realitesini tanımasına ilişkin başka önemli öğeler bulunmaktadır. Örneğin bu gezide Demirel, Bu devleti kuranların Türk-Kürt ırkından gelen insanlar olduğunu, diğerlerinin ikinci sınıf vatandaşlar olmadığını, Kürtçe konuşan, Kürt asıllıym diyen insana da “*Kürt kimliği*” denildiğini, artık buna karşı çıkmanın mümkün olmadığını belirtmektedir. (Arcayürek, 2000: 76) Başbakanlığa “*Güneydoğuyla barışacağız*” beklentisiyle oturan Demirel, 24 Mart 1992’de, huzur ve güven ortamının zedelendiğinden söz etmektedir. Demirel’in “*günah bizden gitti*” sözleri, Türkiye’nin terörle mücadelesinde yeni bir dönemin başladığının habercisi olarak yorumlanmıştır.(Arcayürek, 2000:96)

Demirel, Reuter Ajansı’na 17 Ocak 1994’de verdiği bir mülakatta, gazetecinin, Kürtlerin temsilcileriyle bir çeşit siyasal diyalog kurma ihtimali bulunup bulunmadığı yönündeki soruya “*Şu gerçeği unutmamak gerekir ki, Türkiye üniter bir devlettir. Böyle bir şey yapılacak olursa, Türkiye, sadece bölünmüş olur..*” biçiminde karşılık vermektedir. (Cumhurbaşkanlığı, ty:55)

Kürt sorunu yalnızca ekonomi, az gelişmişlik gibi bölgesel sorunlar bağlamında değerlendirilmemekte, bölgenin sosyopolitik durumuna sıkça atıf yapılmakta, bu sorunun, Türklerle Kürtler arasındaki bir sorun olmadığını altı da özellikle çizilmektedir. (Criss, 1995:35)

Donat’ın da belirttiği üzere, Demirel’e farklı platformlarda Kürt sorunu konusunda yabancı basının yönelttiği soruların taraflı olduğu değişmeyen bir vakadır. Dikkati çeken, yabancı gazetecilerin, PKK olayına, bir bağımsızlık hareketi noktasında yaklaşmalarıdır. Hatta bu noktadaki sorular ve yorumlar, “*Siz PPK’ı bir terör örgütü olarak mı tanımlıyorsunuz*”, “*Sayın Cumhurbaşkanı bu insanlara biraz toprak verseniz burada yaşasalar terör olayları da ortadan kalkar sanırım*” biçiminde gelebilmiştir. Demirel bu türden bir soruya, “*madem bu kadar düşünüyorsunuz, siz toprak verin o zaman*” cevabıyla karşılık vermesi, O’nun hızlı düşünebilme ve hazır cevap olma özelliğinin en iyi örneklerindedir. (Yavuz, 2001:99)

Demirel 2 Mayıs 1995 tarihinde Meydan Gazetesi’ne verdiği mülakatta da, meselenin insanların bir arada yaşayabilmesi olduğuna dikkati çekmektedir. Demirel, bir grup insanın başka bir grup insanı tahakküm altına almış olması halinde bu durumu, onurlu biçimde yaşamaya tezat oluşturacağı saikiyle elbette kabul etmemektedir. Bir bayrak altında yaşayan insanların onurlu bir şekilde yaşayabilmeleri ancak eşitlikle mümkündür. Eşitlik ise Cumhuriyetin erdemidir. Dil konusunda da Demirel’in tavrı oldukça nettir; “*Kendi aranda lisan konuşurken onu da konuş, bildiğin dili konuş, yalnız, bu ülkenin mahkemesinde, devlet dairesinde tek bir lisan var, o da Türkçe. Türkçe bugün aslında, bu ülkenin birliğinin çimentosudur..*” (Cumhurbaşkanlığı, 1999:736) Aynı kapsamda 15 Şubat 1997’de Sabah Gazetesi’ne verdiği mülakatta Kürtçe yayın konusunda, üniter devletin kimse tarafından aşılamayacağına vurgu yapmaktadır. (Cumhurbaşkanlığı, 1999:941)

¹ Kürt realitesinin tanınması, Demirel’in Başbakanlığı’nın ilk günlerine rastlayan bir demecine dayanmaktadır. Ancak, Arcayürek, Demirel’in bu sözünün Özal’ın “Dağdan insanlar insanlar, af çıkarayım” sözlerinin çok gerisinde kaldığını belirtmektedir.(Arcayürek, 2000:95)

Demirel, 1 Mayıs 1995 tarihinde Milliyet Gazetesi'ne verdiği mülakatta, terör ve Kürt hakları olayının birbirine karıştığını, daha çok dış ülkelerde, “*Türkiye’de kendilerine Kürt denilen birtakım insanlar var, bunlara Türkiye Cumhuriyeti Devleti eziyet ediyor, bu eziyet karşısında ortaya çıkmış silahlı bir grup var; bu silahlı grup Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne karşı bir mücadele açmış, bu insanları bu eziyetten kurtarmaya çalışıyor*” şeklinde doğru olmayan bir algıdan söz etmektedir. Demirel, bu algının; gerek medyada, gerek sokaktaki adamda ve parlamentolarda geniş çapta kabul gördüğünden yakınmaktadır. Aynı mülakatta, PKK’nın halkın ve bölgenin temsilcisi olmadığını, istediği şeyin kültürel haklar değil, ayrılık olduğuna bir kez daha dikkat çekmektedir. (Cumhurbaşkanlığı,1999:601-603) Demirel, şiddet ve terör yoluyla devlet otoritesine saldırının insan hak ve özgürlükleri çerçevesine girmeyeceğini, birçok platformda tekrarlamış, Başbakanlık döneminden başlayarak Güneydoğu’da yaşanan şiddet ve terör olaylarının partiler üstü bir sorun olarak, demokratik hukuk devleti içinde çözüleceğini vurgulamıştır. (TBMM Tutanak Dergisi, 1991:113)

Demirel, 27 Ocak 1994’de Journal De Ceneve’ye verdiği mülakatta, PKK’nın Avrupa içinde, hukuku ve düzeni ihlal edebileceğini, zira uyuşturucuya ilgisi olan bu örgütün Avrupa gençliğini kötü yola sürüklemekte olduğunu altını çizmektedir. (Cumhurbaşkanlığı, ty:71) Dolayısıyla sorun, yalnızca Türkiye’nin sorunu olma özelliğini yitirmiş görünmektedir.

Türkiye’de terör konusunda altı sıkça çizilen konu, PKK ve Kürt kökenli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının aynı şeyler olmadığıdır. Sözen, birçok yazar gibi PKK’nın Kürtlerin temsilcisi olmadığına işaret etmektedir. PKK şiddet ve terör yolu ile varlığını meşrulaştırmaya çalışmakta ve giderek daha fazla marjinalleşmektedir. (Sözen, 2006:142) Demirel de, 23 Haziran 1995’te Duma Gazetesi’ne verdiği mülakatta, PKK’nın Kürt nüfusunu asla temsil etmediğini savunmaktadır (Cumhurbaşkanlığı, ty:245).

Demirel’in Associated Press ve ABD TV’ye 25 Mart 1995’te verdiği mülakatta, Kürtlere kültürel haklar verilmesi konusundaki soruya, teröristlerin kültürel haklarının peşinde olmadığı, ayrı bir Kürt devleti peşinde olduklarını biçiminde cevap vermektedir. Ayrıca Demirel, eğer terörizmden bahsediliyorsa başka hiçbir şeyden söz etmenin mümkün olmadığı görüşündedir. (Cumhurbaşkanlığı, ty:210) Terör sorununun çözümü konusunda, Kürtlere politik, ekonomik ve kültürel hakların verilmesinin, teröristlerin taleplerini meşrulaştıracağı yönündeki eleştiriler geçmişten bugüne sürmektedir. Hatta PKK’nın gücünü yeni haklar kullanarak organize ettiği iddia edilmektedir. (Ortung ve Makerychew,2006:5)

Terör sorunu ve çözüm yolları noktasında, Demirel’in Başbakanlığı döneminde Cumhurbaşkanı Özal ile birçok noktada ayrıldıkları görülmektedir. Örneğin Özal’ın Kürtlere kültürel haklar verilmesi konusunda daha aktif bir politika izlediği hatta Kuzey Irak’ta Kürtlere federasyona sıcak baktığı bilinmektedir. Özal, barış ve diyalog yoluyla terörün sona erebileceği kanaatindeyken, Demirel’in, askeri tedbirlerden yana olduğu, terör eylemlerinin ancak silahla çözülebileceği konusundaki askeri strateji kitaplarına atıf yaptığı dikkat çekmektedir. (Arcayürek, 2000:210-211.)

4. SONUÇ

Süleyman Demirel’in Cumhurbaşkanlığı döneminde (1993-2000), terör sorununa yaklaşımını; demokratik otoritenin tesisi ve terörle etkin mücadele çerçevesinde incelemeye yönelik bu çalışmada, Demirel’in siyaset ve devlet düşüncesinin “*devlet ebed*” merkezli açıklamalarına dikkat çekilmektedir. Ancak Demirel, terörle mücadelede her ne kadar

kendinden önceki devlet elitlerine hâkim olan “*güvenlik temalı*” önlemleri öne çıkarsa da mücadelede “*hukuka bağlılık*” ve “*insan haklarına saygı*” ölçülerine uyma gibi demokratik çözümlere de işaret ettiği göz ardı edilmemelidir. Zira Demirel'in devlet ve siyaset tecrübesine bakıldığında görülen, demokrasinin ve terörle mücadelenin birbirinin alternatifini olmadığıdır. Bu sonuca, demokrasi ve teröre yönelik mücadelenin bir arada yürüyebileceği işaretini açıkça veren Demirel'in birçok söyleminden hareketle ulaşılabılır.

Demirel'in siyaset ve devlet düşüncesi açısından, anayasal demokrasi ve yurttaşlık kavramlarını kullanma biçimi, Türkiye'deki sorun alanlarının yeni bir bakış açısıyla yeniden tanımlanması noktasında özgürlükçü kabul edilebilir. Nitekim Demirel, anayasal demokrasinin; farklı köken, ırk, inanç ve geçmişe sahip insanların tek bayrak altında barış içinde yaşaması için tek araç olduğu kanaatindeydi. Herkesin temel hak ve özgürlüklerini anayasal güvenceye alan ise, hukukun üstünlüğüne dayanan “*demokratik devlettir*”. Ancak Demirel, rejimin “*kırmızı çizgileri*” konusunda hiçbir zaman söylemini değiştirmemiş, silah bırakılmaksızın gerçekleştirilecek bir müzakereden yana olmadığını altını önemle çizmiştir. Burada sorunun bam teli, terörist ve masum halk arasında dikkat edilmesi gereken çizgide saklı olup, Demirel bu ayrımı mülakatlarında da sıkça vurgulamıştır. O, devletin halkın devleti olma temasını sıkça tekrarlamıştır. Demirel'in Türk siyasal yaşamında “*farklı bir lider*” profili çizmesinin altında yatan ana neden; devlete ne kadar yakınsa halka da o kadar yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Bu denge, Türk Milleti nezdinde kendisine gösterilen uzun yıllara dayalı teveccühün de nedeni olsa gerektir.

Demirel'in icranın başında uzun yıllar yer almasından kaynaklanan deneyimi, terörle mücadelenin, “*kalkınma sorunlarının çözümü*” ile ilişkilendirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak 1 Ekim 1997 TBMM Açılış Töreninde yaptığı konuşmada, terörle mücadelenin başarılı bir noktaya gelmiş olmasının, özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yeni bir kalkınma stratejisi uygulanmasını zorunlu kıldığını kaydederken, yatırımcılara dönük bu doğrultudaki önerilerini; bu bölgelerde parasız arsa temini, yüzde 50'ye kadar ucuzlatılmış elektrik, hiç değilse 10 yılına vergi muafiyeti” olarak sıralamakta, Meclisin buna destek vermesi gereğine dikkat çekmektedir.(Başbakanlık,1999:133) Dolayısıyla terörle mücadelenin başarıya ulaşabilmesinin ön şartının, ekonomik çözümler üretilmesi olduğunun altı önemle çizilmektedir.

Demirel'in Cumhurbaşkanlığındaki yedi yılı değerlendirilirken terör konusunda şu noktaların altı çizilmektedir; Demirel, terörle mücadele eden güvenlik güçlerine, devletin arkalarında olduğunu, beyan ve davranışlarıyla hissettirmiş, sınır karakollarını ve gazileri ziyaret etmiş, Öcalan'ın Suriye'den çıkarılması ve Türkiye'ye getirilmesi sürecinde muhatap ülkelere, bu konuda kararlığı göstererek, etkin rol oynamıştır. (Günaş, ty:337) Demirel için “*Kürt realitesini tanımanın*” anlamı, ırki bir tanımlama değildir. Demirel, Bu devleti kuranların Türk-Kürt ırkından gelen insanlar olduğunu, diğerlerinin ikinci sınıf vatandaşlar olmadığını, Kürtçe konuşan, Kürt asıllıym diyen insana da “*Kürt kimliği*” denildiğini, artık buna karşı çıkmanın mümkün olmadığını belirtmiştir.

Günümüzde terör konusunda üzerinde uzlaşılan görüş, halkın çoğunluğunun desteği olmaksızın, terörizme karşı savaşın kazanılamayacağıdır. Zira kamusal destek, terörizme karşı savaşta hayati öneme sahiptir. (Çağlar, 2006:154) Demirel, gerek kamusal desteğe gerekse uluslararası desteğe sıkça atıfta bulunmuş, terör konusunda siyasal çözümün bölünme anlamına geleceğine ilişkin kaygılarını hemen her açıklamasında dillendirmiştir. 1995'te Fransız Adalet Bakanı Türkiye ziyaretinde, Kürt sorunu konusunda Türkiye'nin siyasal çözümlere ihtiyacı olduğunu belirttiğinde, Demirel'in, bunun Güneydoğu'nun Türkiye Cumhuriyeti'nden ayrılması anlamına geleceği noktasındaki karşı çıkışı, (Hürriyet,

1995) devlet elitlerinin başat retoriği ile de uyumludur. Söz konusu retorik, bu çalışmanın temel inceleme nesnesi olarak seçilen, Demirel'in Cumhurbaşkanlığı döneminde (1993-2000) TBMM'nde yaptığı yedi açılış konuşması ve ulusal ve yabancı basına verdiği yaklaşık yirmi mülakatı temelinde sıkça tekrarlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKSU, M. ve TURHAN, F. (2012). "Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik" Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, C.4(2) 69-80.
- ANBARLI BOZATAY, Ş. (2013). Küresel Siyaset Kabul Görme Mücadelesi Sorunlar Çözümler, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- ARCAYÜREK, C.(2000). Bekleyen Adamın Gerçekleşen Düşü, 2. b., Bilgi Yayınları, Ankara.
- AYKAN, C.(1994). "Demirel'in Anlamı", Devlet Anlayışı, Eser ve Hizmetleriyle Süleyman Demirel, Ispartalılar Eğitim Kültür Sağlık Turizm Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Yayınları, Ankara, 1-31.
- BACIK G.,COŞKUN B.B. (2011). "The PKK Problem: Explaining Turkey's Failure to Develop a Political Solution", Studies in Conflict & Terrorism, 34, 248-265.
- CILIZOĞLU, T.(1988). Zincirbozan'dan Bugüne Demokrasi Mücadelesinde Demirel, Matay Basım.
- CRİSS, N.B (1995). "The Nature of PKK Terrorism in Turkey", ", Studies in Conflict & Terrorism, Vol.18, 17-37.
- ÇAĞLAR, A. (2006). "Religion-Based Terrorism in Turkey, National Counter-Terrorism Strategies :Legal, Institutional and Public Policy Dimensions in US, France, Turkey and Russia, R.Orttung, A.S. Makerchew, (Eds), IOS Press, 145-154.
- DEDEOĞLU, B. (2009). "Güvenlik Bağlamında Uluslararası Politikada Yaşanan Son Gelişmeler ve Türkiye'nin Tehdit Algılamaları", Türk Dış Politikası, Ed. Sedat Laçiner, Hacali Necefoğlu, Hasan Selim Özerten, USAK, Ankara.
- DONAT, Y.(2005). "Yollar Yürümekle Aşınmaz", Cumhuriyetin Kara Kutusu Süleyman Demirel Anlatıyor, Merkez Kitaplar, İstanbul, 10-11.
- DONAT, Yavuz (2005). "Bir Damla Mürekkep", Cumhuriyetin Kara Kutusu Süleyman Demirel Anlatıyor, Merkez Kitaplar, İstanbul, 253.
- FUKUYAMA, F. (2006). "Savaşların Geleceği", Medeniyetler Çatışması, Samuel P.Huntington, Der.Murat Yılmaz, Vadi Yayınları, Ankara.
- GÜNEŞ, E. "Demirel 7 Yılda Ne Yaptı?", Cümleten Hoşgeldiniz Süleyman Demirel, Ankara, 335-346.
- HAWKS, B.B. (2010). "Long Term Terrorism in Turkey: The Government, Media and Public Opinion", At The Interface/Probing the Boundaries, Vo.70, 105-126.
- HÜRRİYET, 24.7.1995.
- ORTTUNG, R. (2006). "Introduction: Comperies National Counter-Terrorism Strategies" National Counter-Terrorism Strategies :Legal, Institutional and Public Policy

Dimensions in US, France, Turkey and Russia, R.Orttung, A.S. Makerchew, (Eds), IOS Press, 1-12.

ÖZGÜVEN, M. (1998). "Demokratik Türkiye", Demirel: Devlet Hayatında 50 Yıl, EKA, Press Matbaacılık, Ankara,177-220.

ÖZGÜVEN, M. Duayenden Notlar Dış Politikada Yeni Ufuklar, EKA, Ankara.

SCHMİTT, C. (2012). Siyasal Kavramı, Çev) Ece Göztepe, Metis Yayınları, İstanbul.

SÖZEN, A. (2006). "Terrorism and the Politics of Anti-Terrorism in Turkey", National Counter-Terrorism Strategies :Legal, Institutional and Public Policy Dimensions in US, France, Turkey and Russia, R.Orttung, A.S. Makerchew, (Eds), IOS Press, 131-144.

SÜER, B. (2012). "Ripenes Theory and Coercive Diplomacy as a Road to Conflict Resolution:The Case of the Turkey-Syria Showdown in 1998", Raymond Hinnebusch and Özlem Tür (Eds), Ashgate, 13-26.

UN, (2009). Human Security in Theory and Practice, New York, 100017, USA.

USLU, E. ve AYTAÇ, Ö.(2007). "War of Paradigms:The PKK, Europe and Turkey,"Understanding and Responding to the Terrorism Phenomenon:A Multi-dimensional Perspective, Ed. Süleyman Hınçerli, Özgür Nikbay, IOS Press, 124-139.

YAVUZ, E.A. (2001). "Apo'dan Önce Apo'dan Sonra", Demirel Herkesi Güldürdü Son İmparatorun Yol Hikayeleri, Birey Yayınları, İstanbul,30-31.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in TBMM Açılış Konuşmaları ve Mülakatları

BAŞBAKANLIK, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in TGRT Televizyonunda Yayınlanan Mülakatı, 5 Şubat 1997, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

BAŞBAKANLIK (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yirminci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açılışında Yaptığı Konuşma, 1Ekim 1997, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşmalar (1993-1999) Başbakanlık Basımevi, 113-139.

BAŞBAKANLIK (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanlığı Görevine Seçildikten Sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Teşekkür Konuşması, 16 Mayıs 1993, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşmalar (1993-1999) Başbakanlık Basımevi,7-12.

BAŞBAKANLIK (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ondokuzuncu Dönem Üçüncü Yasama Yılı Açılışında Yaptığı Konuşma,1 Eylül 1993, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşmalar (1993-1999), Başbakanlık Basımevi, 15-27.

BAŞBAKANLIK (1999).Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ondokuzuncu Dönem Dördüncü Yasama Yılı Açılışında Yaptığı Konuşma,1 Eylül 1994, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşmalar (1993-1999), Başbakanlık Basımevi, 29-53.

- BAŞBAKANLIK (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ondokuzuncu Dönem Beşinci Yasama Yılı Açılışında Yaptığı Konuşma, 1 Ekim 1995, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşmalar (1993-1999), Başbakanlık Basımevi, 55-85.
- BAŞBAKANLIK (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yirminci Dönem İkinci Yasama Yılı Açılışında Yaptığı Konuşma, 1 Ekim 1996, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşmalar (1993-1999), Başbakanlık Basımevi, 87-111.
- BAŞBAKANLIK (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yirmibirinci Dönem İkinci Yasama Yılı Açılışında Yaptığı Konuşma, 1 Ekim 1999, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşmalar (1993-1999), Başbakanlık Basımevi, 191-277.
- BAŞBAKANLIK-1 (1999) Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Tercüman Gazetesine Verdikleri Mülakat 17 Ağustos 1993, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, 1, 5-18.
- BAŞBAKANLIK-2 (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Show Televizyonunda Yayınlanan Mülakatı, 8 Mayıs 1995, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Çeşitli Televizyon Kanallarında Yayınlanan Mülakatları, 3-34.
- BAŞBAKANLIK-2 (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Show Televizyonunda Yayınlanan Mülakatı, 8 Mayıs 1995, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Çeşitli Televizyon Kanallarında Yayınlanan Mülakatları, 3-34.
- CUMHURBAŞKANLIĞI (1995). Çankaya 1995, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1995 Yılı Etkinlikleri.
- CUMHURBAŞKANLIĞI (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Sabah Gazetesine Verdikleri Mülakat 4 Aralık 1993, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, 63-69.
- CUMHURBAŞKANLIĞI (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Meydan Gazetesine Verdikleri Mülakat 25 Aralık 1993, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, 209-219.
- CUMHURBAŞKANLIĞI (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Milliyet Gazetesine Verdikleri Mülakat 1 Mayıs 1995, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, , 601-611.
- CUMHURBAŞKANLIĞI (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Meydan Gazetesine Verdikleri Mülakat 2 Mayıs 1995, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, 735-742.
- CUMHURBAŞKANLIĞI (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Cumhuriyet Gazetesine Verdikleri Mülakat 16 Mayıs 1995, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, 775-795.

- CUMHURBAŞKANLIĞI (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Cumhuriyet Gazetesine Verdikleri Mülakat 25 Şubat 1997, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, 925-942.
- CUMHURBAŞKANLIĞI (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Hürriyet Gazetesine Verdikleri Mülakat 21 Ağustos 1998, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, 1017-1033.
- CUMHURBAŞKANLIĞI, (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in TRT 1'de Yayınlanan Mülakatı, 4 Ekim 1998, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in TRT'de Yayınlanan Mülakatları, 173-193.
- CUMHURBAŞKANLIĞI (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Star Gazetesine Verdikleri Mülakat 6 Mart 1999, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, 1065-1084.
- CUMHURBAŞKANLIĞI (1999). Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Turkish Daily News Gazetesine Verdikleri Mülakat 13 Mart 1999, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, 1085-1096.
- CUMHURBAŞKANLIĞI, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in İngiliz Televizyonu Channel Four'a Verdikleri Mülakat, 5 Temmuz 1993, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Yabancı Basına Verdikleri Mülakatlar, 15-21.
- CUMHURBAŞKANLIĞI, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in The Times ve Economist'den Andrew Finkel' Verdikleri Mülakat, 13 Temmuz 1993, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Yabancı Basına Verdikleri Mülakatlar, 20-30.
- CUMHURBAŞKANLIĞI, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Reuter Ajansı'na Verdikleri Mülakat, 17 Ocak 1994, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Yabancı Basına Verdikleri Mülakatlar, 53-55.
- CUMHURBAŞKANLIĞI, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Journal De Geneve Gazetesi Yazarı Antoine Bosshard'a Verdikleri Mülakat, 27 Ocak 1994, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Yabancı Basına Verdikleri Mülakatlar, 69-73.
- CUMHURBAŞKANLIĞI, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Associated Press ve ABD TV Muhabirlerine Verdikleri Mülakat, 25 Mart 1995, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Yabancı Basına Verdikleri Mülakatlar, 209-211.
- CUMHURBAŞKANLIĞI, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Bulgaristan Sosyalist Partisi'nin Resmi Organı "Duma" Gazetesi'ne Verdikleri Mülakat, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Yabancı Basına Verdikleri Mülakatlar, 243-245.
- CUMHURBAŞKANLIĞI-1, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in "İnsan Hakları Günü" Dolayısıyla Düzenlenen Toplantıda Yaptıkları Konuşma, 10 Aralık 1994, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Çeşitli Toplantılarda Yaptığı Konuşmalar I, 207-212.

CUMHURBAŞKANLIĞI-1, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Dünya Basın Konseyleri Birliği'nin 7.Dünya Kongresinde Yaptığı Konuşma, 19 Eylül 1998, 157-159.

TBMM TUTANAK DERGİSİ, 25.11.1991, 19 Dönem, C.1, 7.Birleşim,109-138.